

השיעור השבועי

גליון מספר 325

הרב המקדים: הג"ר אלחנן פריץ שליט"א
אב"ד חוקת המשפט

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזדים ומשודר דרך הטלויזיה והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
17:46	17:15	16:23	תל אביב
17:41	17:11	16:19	חיפה
17:41	17:10	16:19	באר שבע
17:46	17:15	16:23	

פרשת ויחי | י"ד טבת תשפ"ב

כותב השיעור: הרב דביר פריץ שליט"א
עורך השיעור: הגאון רבי יצחק לוי שליט"א
רבה של נער וחבר מונצח הרבנות הראשית לישראל

דיני עשרה בטבת

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

החייבים והפטורים להתענות. מקור דין התענית, ומטרתה. חומרת עשרה בטבת. חיוב תפלה ותשובה בעת צרה. עשרה בטבת שחל בשבת. אין דורשים דרשות מדעתנו. קידוש בשבועות מבעוד יום. פדיון הבן על ידי שליח. אכילת מצה בערב פסח. חיוב הנשים בפרשת זכור. זמן קריאת שמע וברכותיה. חיוב נשים ונערות בצום. תפקיד המורות בסמינרים, ויחס התלמידות אליהן. דין כיסוי הראש לנשים. גיור כהלכה. דין קטנים, מעוברות ומניקות בתענית

אסור לזלזל בתענית

א. השבוע חל עשרה בטבת ביום שלישי, נאמר כמה הלכות הקשורות לתענית, בפרט שיש צאת אנשים ונשים שמזולזלים בצום ולא מקפידים, אבל צריך מאוד להזהר בזה, כל המצער עצמו עם הצבור וזכה ורואה בנחמת צבור (תענית יא), כל המתאבל על ירושלים וזכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה (תענית לו ב"ב ס:). וכבר פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תקנ סעיף א): הכל חייבים להתענות ארבעה צומות הללו, ואסור לפרוץ גדר. ועוד כתב (סימן תקמט סעיף א): חייבים להתענות בתשעה באב ובי"ז בתמוז ובג' בתשרי ובעשרה בטבת, מפני דברים הרעים שאירעו בהם.

המקור להתענות

ב. מקור הדין לארבע התעניות הוא בפסוק שאמר זכריה הנביא (פרק ח פסוק טו): "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יְהִיֶּה לְבֵית יְהוָה לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמִיחָה וְלִמְעֵדִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֲהַבִּי." **צום הרביעי** הוא בי"ז בתמוז שהוא חודש הרביעי מניסן, **צום החמישי** הוא בתשעה באב שהוא חודש החמישי מניסן, **צום השביעי** הוא צום גדליה בג' בתשרי שהוא חודש השביעי מניסן, ו**צום העשירי** הוא בעשרה בטבת שהוא חודש העשירי מניסן. אמנם נחלקו בזה התנאים, אבל אמרנו את מסקנת ההלכה, וכמבואר בגמרא מסכת ראש השנה (יח:). ובירושמי (תענית פ"ד ה"ה).

אין הנביא רשאי לחדש

ג. יש שואלים, הלא קיימא לן בגמרא (שבת קד. יומא פ. מגילה ב: תמורה טז.) ובפסיקתא (זוטרטא, פ' בחקותי, מסעי, ואתחנן) אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, שנאמר "אלה המצוות, אלה - ולא יותר, ואם כן איך הנביא זכריה חידש דבר ותיקן את התעניות והסכימו לכך חכמי ישראל בכל הדורות? צריך לומר הסבר פשוט, לפי מה שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות: מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, שנאמר (במדבר י, ט) "על הצר הצִנְרִי אֶתְכֶם וְהִרְעֵתֶם בְּחֻצְרוֹת", כלומר כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו. ע"כ. כלומר כשיש איזו גזירה רוחנית או גשמית, מצוה לזעוק לקדוש ברוך הוא.

עבודה שלב

ד. נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אם חיוב התפלה מן התורה או מדרבנן, בפסוק (דברים יא, ג) נאמר, "וּלְעִבְדוֹ כָּל־לְבָבְכֶם", איזו היא עבודה שהיא בלב - הרי עובדים בידיים עם טוריה, לא בלב... - היא אומר זו תפלה (תענית ב:), לדעת הרמב"ם (פ"א

מהל' תפלה, ובספר המצוות עשה ה) הדברים כפשוטם, דהיינו שיש מצות עשה להתפלל בכל יום, אך לדעת הרמב"ן (בהשגותיו לשה"מ שם) מצות התפלה מדרבנן, והפסוק אסמכתא בעלמא, ומשמעות הפסוק היא שיש מצוה כללית להיות עובד ה'. אמנם גם הרמב"ן (שם) כתב שבעת צרה הבאה על הציבור, יש מצוה מיוחדת לצעוק לפני השי"ת בתפלה ובתרועה, וכדברי הרמב"ם הנ"ל בהלכות תענית.

מטרת התענית

ה. המשיך הרמב"ם (שם הלכה ב) וכתב, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב (ירמיהו ה, כה) "עֲנוּתֵיכֶם הִטּוּ אֵלַי וְחַטְאוֹתֵיכֶם מִנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם", וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. ע"כ. לולא עוונותינו לא היה נגזר דבר כה חמור של חרבן בית המקדש, ובא הקדוש ברוך הוא ואומר לנו, כעת אתם צריכים לחזור בתשובה ולהיטיב את מעשיכם. וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ה מהל' תענית ה"א).

הנביא פירש את מצות התורה

ו. וכמו שנאמר באנשי נינוה, "וַיִּרְאֵהוּ הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הַרְעָה וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים עַל הַרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה" (יונה ג, י), ואמרו חז"ל, את שקם ואת תעניתם לא נאמר, אלא את מעשיהם (תענית טז), ואין התענית אלא הכנה לתשובה. וכתב החיי אדם (איו"ב א, ז. שם ב, ב) "ובדברים בטלים, הולכים בטילו - 'משאט פִּאָרְץ וְיִמְהַרְלֶנָּה' בָּה" (איו"ב א, ז. שם ב, ב) "ובדברים בטלים, תפשו הטפל והניחו העיקר. בתענית אדם צריך לשבת בביתו ולעשות חשבון נפש, יקח ספר מוסר, חובת הלבבות או מסילת ישרים, ויפשפש במעשיו, כי זו מטרת התענית. המשיך החיי אדם וכתב: ומכל מקום אין לפטור את עצמו בתשובה לבד, כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם, וכבר קבלו כל ישראל ונהגו כן בכל העולם. וראה עוד בחיי אדם (ככל קלב אות יח). ואם כן, הנביא לא חידש והמציא מעצמו את התענית, אלא רק פירש את מצות התורה שבעת צרה יש לזעוק ולהריע, ואמר שעל כן יש להתענות, כי היא חלק מהתשובה הנצרכת בימים הללו.

עשרה בטבת

ז. מה אירע בעשרה בטבת? בזמן בית המקדש הראשון, נבוכדנצר מלך בבל עלה לירושלים, ובעשרה בטבת הקיף את העיר ועשה עליה מצור, "אִין יוֹצֵא וְאִין בָּא" (יהושע ו, א), ובינתיים לא קיבלו אספקת מזון ואנשים גודעו ברעב, עד שבי"ז בתמוז בשנה לאחר מכן נפרצה חומת העיר על ידי חייליו של נבוכדנצר, ובתשעה באב שרפו את בית המקדש.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון, מרביץ תורה, הרב אלחנן פריץ, ה' ישמרהו ויחיהו. אנחנו מכירים אותו עשרות שנים, בזמנו דיברתי עם מרן האבא, והוא חתם על תעודה בשבילו שיכון כרבה של רמת בית שמש, למה? כי ב"ה הוא בקי בהלכה, כל חייו לומד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והוא מזכיר את מרן זצ"ל בכבוד גדול, לא כמו אחרים שמזכרים "הרב עובדיה אומר..." לא, אלא תמיד הוא מדגיש "מרן". פעם הוא אמר, על כל סעיף בהלכה, אני לומד את הבית יוסף, שלחן ערוך, משנה ברורה, כף החיים וילקוט יוסף, וחוזר על כך ארבע פעמים. הוא נותן שיעורים ומדריך את האברכים מהי דרך הפסיקה. כזה ראה וקדש. בנך אותו שיעלה מעלה מעלה, וימשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

במצוות, אין טעם לחנך לצום, כי עד שנה הבאה כבר יבוא משיח צדקנו והצום יהפך לששון ושמחה. ולכן אפילו אם עושה בר מצוה למחרת הצום, פטור מהתענית. יש ילדים שרוצים להשוויץ בתלמוד תורה שצמנו עד השעה אחת או שתיים, אבל צריכים לומר לו שזה מנוגד להלכה.

גיור לא אמיתי

כג. בשבוע שעבר היה מקרה בילד אחד שאביו חילונו והוא לומד בבית ספר חילוני, והתברר שאמו גויה, כלומר שהוא גוי, ואביו היהודי - שחלק מאחיו חזרו בתשובה - רוצה לעשות לו מסיבת בר מצוה ולעלותו לתורה בבית הכנסת. איך אפשר, הרי הוא לא יהודי? אומר, מה הבעיה, נגיד אותו. הוא פנה לרב אחד, לא אומר את שמו, והלה התקשר לרב אבישי טהרני שהוא אחד מרבני הגיור, ואמר לו: תראה, בשבוע הבא יש בר מצוה לילד הזה, בבקשה תזרו לו את הגיור. אמר לו: טוב, תשלח אותנו אלי ואדבר אתו. הרב שאל את הילד, איפה אתה לומד, מה אבא שלך עושה, הוא שומר שבת? שומר כשרות? אוכל חסלת?... מתברר שהוא חילוני גמור, לא דת ולא דין, גם אמו לא רוצה להתגייר, בכל יום ראשון הולכת לכנסיה, למה היא צריכה להתגייר? מותר לה לאכול חזיר ולעשות הכל. עוד שאל אותו, איפה אתה לומד? אמר הילד, הרב, אני הבנתי את העניין ואני מוכן לעבור לבית ספר ממלכתי דתי... אבל מה זה יעזור, בביתכם לא אוכלים כשר, אביך חילוני נוסע שבת ואמך גויה, איך אפשר לגייר אותך? ולא אותו. אותו אחד התקשר לרב שבת ויצרר עליו צרות, איפה כוחא דהיתרא, איפה בית הלל, מה אתה מחמיר? וגייר את הילד בעצמו. בינתיים לפי החוק הגיור שלו לא תופס, הילד לא יקבל תעודת גיור, אבל הוא גם לא עבר על החוק, לא כתוב בחוק שאסור למישהו פרטי לגייר. ושובע לאחר מכן עשו לילד הזה עליה לתורה ביום חמישי. נראה לכם הגיוני שמגיירים ילד שברור שהוא לא ישמור מצוות? אותו אחד אומר, זו זכות בשבילו שיהיה יהודי, כמה שנים יהיה בכך הקלע או בגהנים על העבירות שעשה, ואחר כך יכנס לגן עדן. וכי זו זכות בשבילו? קודם כל הגיור הזה מפוקפק, כי צריך שיהיה אומדנא דמוכח שישמור מצוות, ורק אז זכין לאדם בפניו, אבל כשאני רואה שלימדו אותו לדקלם "אני מקבל מצוות" ולבו בל עמו, באופן כזה אסור לך לגייר אותו, ודין שיגייר אחד כזה פסול מלהיות דין, איך אתה מגייר נגד ההלכה?!

גיור אמיתי

כד. לעומת זאת השבוע היה לנו סיפור הפוך, פלא פלאים. בחור ישיבה שהוא בגיל שידוכים, אמו קראה לו ואמרה: תשמע, באתי מאוקרינה ואני לא יהודיה, אבל אבא יהודי. אוי ואבוי! מיד רץ לראש הישיבה שלו וסיפר לו. אמר לו: כן, אתה גוי, צריך לעשות גיור. אבל אני בחור ישיבה! הוא נשבר, ברח לביט וישב ובכה ובכה. הלך אליו רבו ואמר לו, תשמע, אתה כבר בגיל גדול, תבחר מה שאתה רוצה, או להתגייר או להיות גוי. השיב לו הבחור, וכי אני אהיה גוי? אני אחלל שבת? לא שייך! בא אלי ראש הישיבה ואמר לי, הרב, הוא בחור ישיבה, ומאז שגילה שהוא גוי הוא לא מפסיק לבכות. אמרתי לו, במקרה כזה אנחנו 'בית הלל', כאן צריך לזרוז את הגיור שלו. ואז פנינו למי שפנינו שזרזו את הגיור שלו. אדרבה, שגיירו אותו ונקיים בזה 'יִצְחָקְכֶם אֶת הַגִּיּוֹר' (דברים יט, א) אבל אני בחור ישיבה! וב"ה הוא שמח מאוד. הוא בחור טוב, ראש הישיבה שלו שיבח אותו שהוא לומד בהתמדה, קשה להאמין שהוא לא יהודי. אבל איך אפשר סתם לגייר, בשביל שיבואו הדודים ויראו שיש בר מצוה והילד עולה לתורה... מי שמגייר אחד כזה הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה!

על מה מרן כעס

כה. היה רב אחד שכתב שחור על גבי לבן, שמי שבא להתגייר לא צריך לקבל מצוות, מספיק שיענוב את העבודה זרה, וישמור שבת באיזה מידה שהיא, יעשה קידוש ואחר כך ייסע לים ברכב, לא ברגל... לפני כשלוש עשרה שנה מרן זצ"ל ראה את זה ובעס מאוד, איך ככה מגלים פנים בתורה שלא כהלכה?! והנה חכם אחד ע"ה רב בשכונת מוחנה יהודה, לא הבין בדברים האלה, ונכנס למרן ואמר לו, פלוני מחכה בפרוודור, רצה לקדם אותו בתפקידים, אמר לו מרן: מי אמר לך להביא אותו, שילך מפה, חצוף! ההוא רק שמע שמרן צועק, מיד ברח כל עוד נפשו בו... ראיתי איך שהרב צעק מנהמת ליבו, כי כאב לו מאוד על כך שהוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה כנגד כל הפוסקים שכתבו שהגר צריך לקבל עליו את כל המצוות, וקבלת המצוות מעכבת.

גיור בדיעבד

כו. יש דיון מה הדין בדיעבד שגיירו אותו בלי שקיבל עליו עול מצוות, אולי יש לחוש שבשעת הטבילה כן קיבל עליו עול מצוות והגיור חל, ואם יקדש אשה מצריכים אותה גט. אבל לפעמים כשאנחנו יודעים בוודאי שהגר לא קיבל עליו עול מצוות, מבטלים את הגיור שלו. היתה גיורת אחת שמצאו אצלה בשעת הגיור כרטיס טיסה להולנד או למקום אחר בשבת, ונסעה עם הכרטיס הזה, זה לא נקרא גיור.

גיור על ידי רבני ערים

כז. כמה צריך להיזהר בענין הגיור שהוא חמור מאוד, רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים שלא כדת (יבמות קט:). ברוך ה' מעולם לא עסקנו בגיור, וה' יעזור

שלא נעסוק, אבל יש שמתעסקים לשם שמים, לא בשביל כסף. היה רב עיר בדרום שנפטר, והוא גייר וקיבל 2000 דולר על הגיור, המשטרה עלו עליו ועשו לו עסקת טיעון והיה צריך להתפטר. רב עיר אחר קרוב לצפון, היה יותר פקח, מה זה 2000 דולר, לקח 5000 דולר... וגם עליו עלו והיה צריך להתפטר. איזה גיור זה שמגיירים בשביל כסף? זה היה לפני כ-30 שנה, מאז ביטלו את האפשרות שרב עיר יגייר, כי רב העיר קשור לגבאי בתי הכנסת ולכל הציבור, כולם כמו משפחה גדולה, והם מפעילים עליו לחצים, בא אצלו הגבאי יהודי ירא שמים שבתו התקלקלה והכירה גוי, ואומר לו: הרב, תעשה טובה תגייר אותנו, מביא לו מעטפה שמנה ולפעמים הוא מתפתה, וכי רבנים אין להם יצר הרע? לכולם יש יצר הרע!¹⁵ מדוע צריך להביא את הרבנים לידי נסיון, צריכים למנוע את הדברים הללו כדי שיהיה גיור אמיתי, כולי האי ואולי.

מעוברת בצום

כח. מעוברת שחוכר עוברת - בדרך כלל שלשה חודשי הריון - פטורה מהצום. יש נשים חלשות מאוד, הן עובדות כי רוצות לפרנס את הבית כדי שהבעל ילמד תורה, עם כל הגזירות של המעונות הן ממשיות לעבוד, לפעמים יש לה חולשה עוד קודם שלשה חודשים, ואם תתענה עלולה להפיל, אנחנו מקילים לה שתאכל כרגיל.

מניקה בצום

כט. גם מניקה פטורה מהתענית, אם היא מניקה בפועל אפילו שהתינוק קצת גדול ואוכל גם מטונה היא פטורה. מה הדין אם אינה מניקה בכלל? בתוך שלשים יום לילדה ודאי שהיא פטורה כדי חולה שאין בו סכנה, ולאחר שלשים יום, מבואר במסכת נדה (טו) שיוולדת איבריה מתפרקים, ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חודש. היום לא רואים שהיא חלשה כל כך, כי יש תרופות ותוספי תזונה וויטמינים, ויש גם אוכל טוב. אבל הגמרא אומרת לנו שהיא חלשה, ומכוח זה חידש הגאון מהרש"ם (בדעת תורה סימן תקנ) - היה פוסק גדול לפני כמאה וחמשים שנה - שהיא פטורה מהתענית הללו כל עשרים וארבעה חודש אחרי הלידה, גם אם אינה מניקה בפועל, והוא הדין למפלת שפטורה מהתענית עשרים וארבעה חודש. הגאון אבן ישראל פ"ש (בספר אבן ישראל ח"ט סימן סב אות ח, דף מה ע"א) - היה חברותא של מרן זצ"ל לפני יותר משבעים שנה - מתחילה היה מיקל רק למניקות בפועל, אבל כשראה את דברי מהרש"ם מיד חזר בו ופסק להקל ליולדות עד עשרים וארבעה חודש, גם כשאין מניקות בפועל. בא מרן זצ"ל בחזון עובדיה (תענית עמ' סב) והקשה על זה, שהרי כתב הרשב"א (בתשובות החדשות סימן מא) והעתיקו מרן בשלחן ערוך (סימן תקנד סעיף ה), שמעוברת ומניקות לא יאכלו להתנענע, אלא כדי קיום הולד. ואם כן מי שאינה מניקה בפועל, מה שייך אצלה כדי קיום הולד. אבל אפשר לתרץ שלצדדים קטני, מה שכתב כדי קיום הולד חוזר רק על מעוברת, מה שאין כן יולדת שהיא חלשה כל עשרים וארבעה חודש. אבל זה לא ברור, ולכן אף על פי שמרן פעם פסק בקול סיני (עמ' 33) ובילקוט יוסף מועדים שיצא בשנת תשמ"ח (עמ' תקלא) שיוולדות פטורות מהתענית כל עשרים וארבעה חודש גם כשאין מניקות בפועל, מכל מקום כשראה את הראיה מלשון מרן חשש לזה ועשה פשרה, אם יש לה חולשה פטורה מהצום, נשים ספרדיות שלנו שמביאות חמשה עשר או שבעה עשר ילדים הן בדרך כלל חלשות ולכן לא יצומו, אבל אשה שהיא גיבורה תצום אחרי שלשים יום, אלא אם כן היא מניקה בפועל.

מה יאכלו הקטנים בצום

ל. הרמ"ע מפאנו (סימן קיא) כתב לתת לקטן בצום רק לחם ומים. אבל בדורנו אין לעשות כן, אפשר לתת לקטן גם מרק עוף, הוא יכול לאכול כרגיל. רק לא יתנו לו תפנוקים וממתקים, אם הוא מבקש גלידה וקרטיב, יאמרו לו: אתה פטור מהתענית, אבל לא תאכל מעדנים, כדי להשתתף בצרת הצבור.

נער בר מצוה בצום

לא. קטן שהגיע לגיל מצוות, מיד חייב בצום, ולא בודקים אם הביא שתי שערות או לא, כי יש לנו חזקה דרבה שהביא שתי שערות והוא גדול. רק לענין יבום וחליצה מחמירים לראות שהביא שתי שערות, אבל בשאר המצוות אפילו בדאורייתא - כמו קידוש וכדומה - סומכים על חזקה דרבה, ולכן ביום הגיעו לגיל מצוות מתחייב מהדין לצום. [נראה עוד בספר השיעור השבועי תשע"ט העתיד לראות אור בקרוב בע"ה פרשת שופטים אות יא].

שימו לב על הנשמה

לב. נער בשנה הראשונה שצם, צריכים לעקוב אחריו שהוא מרגיש טוב. יש ספר שואל ונשאל (ח"ד האו"ח סימן כז) לאחד מרבני תוניס שמספר, כי בשנה הראשונה שצם ביום כיפור הרגיש צמא גדול לפני מנחה והגיע לידי סכנה, ועשו טעות שלא נתנו לו לשתות, כי היה קטן כמו אפרוח. מכאן מוסר השכל, לשים לב על הנערים הצעירים והחלשים שלא יסתכנו. מרן זצ"ל היה מסתובב בבית הכנסת 'ברוכוב' ביום כיפור לפני קריאת התורה, ושואל בעצמו את הילדים: אתה אכלת? ואתה אכלת? מי זה אבא שלך? והיה מצוה על אביו לתת לו לאכול כדי שלא יבוא לידי סכנה, אפילו שמתענים רק תענית שעות. אבל לענין עשרה בטבת כבר ביארנו, שאין הקטנים צריכים להתענות כלל.

¹⁵ תראה, דוד המלך אמר "לבי חלל בקרבי" (תהלים קט, כב), אין לי יצר הרע! אמר לו הקדוש ברוך הוא: איך לך יצר הרע? הראה לו שגם הוא יכול לחטוא. אמנם האומר דוד חטא אינו אלא טועה (שבת נו, ב). מכל מקום יחסית לרום דרגתו של דוד המלך נחשב שחטא.